

üzerine yaptığı çalışmalarını hayatının sonlarına doğru kaleme aldığı bu çalışmasında daha derli toplu ve olgun biçimde yeniden yayımlamıştır. Burada, İslâm hukunun erken dönem gelişimini tasvir ettikten sonra hocasının ders notlarını da ihtiva eden İslâm hukunun klasik doktrinini özetlemiş ve eserin sonuna geniş bir bibliyografya eklemiştir. *Introduction*, bütün eleştirilere rağmen Batı'da hâlâ konusunda en sık başvurulan eser olma özelliğini korumaktadır (Fr. trc. *Introduction au droit musulman*, trc. Paul Kempf – Abdel Magid Turki, Paris 1983; T. trc. *İslâm Hukukuna Giriş*, trc. Abdülkadir Şener – Mehmet Dağ, Ankara 1985). **b)** İslâm hukunun kökeni ve kaynakları. Schacht'ın en etkili eserleri bu konudur. 1. "A Reevaluation of Islamic Traditions" (*JRAS*, XLIX [1949], s. 143-154). 2. "Foreign Elements in Ancient Islamic Law" (*Journal of Comparative Legislation and International Law*, XXXII [London 1950], s. 9-17). 3. *Origins of Muhammadan Jurisprudence* (Oxford 1950). Bu çalışma Schacht'ın şaheseri olarak değerlendirilmektedir. 4. "Pre-Islamic Background and Early Development of Jurisprudence" (*Law in the Middle East* [vol. I: Origin and Development of Islamic Law], ed. M. Khadduri – A. Liebesny, Washington, D.C., 1955, s. 28-56). 5. "The Schools of Law and Later Developments of Jurisprudence" (*a.g.e.*, s. 57-84). 6. "Sur l'expression 'Sunna du Prophète'" (*Mélanges d'orientalisme offerts à Henri Massé*, Tahran 1963). **c)** Modern gelişmeler ve İslâm hukuku. 1. "Şari'a und Qanun im modernen Ägypten: Ein Beitrag zur Frage des islamischen Modernismus" (*Isl.*, XX [1932], s. 209-236). 2. "Islamic Law in Contemporary States" (*American Journal of Comparative Law*, VIII [Berkeley 1959], s. 133-147). 3. "Problems of Modern Islamic Legislation" (*St.I*, XII [1960], s. 99-129).

Diğer Çalışmaları. Bu gruba giren eserler arasında İstanbul, Kahire, Tunus, Fas yazma kütüphaneleriyle ilgili araştırmaları yanında kelâm, İslâm felsefesi, İslâm tıp tarihi, Antik Yunan mirasının tercümesi ve sanat tarihi gibi alanlardaki makale ve kitapları sayılabilir. Ölümü öncesinde Mâtürîdî'nin *Kitâbü't-Tevhîd*'inin kendisinde bulunan bir yazmasına dayalı tenkitli neşrini hazırlamaktaydı; ancak bu çalışmanın âkabeti hakkında bilgi yoktur. Hukukla ilgili olmayan çalışmalarından bazıları şunlardır: 1. *The Medico-Philosophical Controversy Between Ibn Butlân of Baghdâd and Ibn Ridwân of Cairo* (Max Meyerhof'la birlikte, Cairo 1937). 2.

"New Sources for the History of Muhammadan Theology" (*St.I*, I [1953], s. 23-42). 3. "An Early Murcîite Treatise: The Kitâb al-'âlim wal-muta'allim" (*Oriens*, XVII [1964], s. 96-117). 4. "Staircase Minaret" (*First International Congress of Turkish Arts*, Ankara 1961, s. 297). 5. "Further Notes on Staircase Minaret" (*Ars Orientalis*, IV [Michigan 1961], s. 137-141). 6. *The Theologus Autodidactus of Ibn al-Nafis* (Max Meyerhof'la birlikte, Oxford 1968).

BİBLİYOGRAFYA :

Fuat Sezgin, *Buhârî'nin Kaynakları Hakkında Araştırmalar*, İstanbul 1956, s. 49; a.mlf., *GAS*, I, 73, 930 (İndeks); Fazlur Rahman, *Islamic Methodology in History*, Islamabad 1965, s. 5, 181; N. Abbott, *Studies in Arabic Literary Papyri*, Chicago 1957-67, I, 18; II, 36, 83, 95-96; a.mlf., "Hadith Literature-II: Collection and Transmission of Hadith", *Arabic Literature to the End of the Umayyad Period*, Cambridge 1983, s. 289-298; Selâhaddin el-Müneccid, "Âşârü'l-üstâz Schacht", *el-Müntekâ min dirâsâti'l-müsteşrikin: Dirâsât muhtelifa fi'ş-şekâfeti'l-'Arabiyye* (haz. Selâhaddin el-Müneccid), Beyrut 1976, I, 120-123; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 252-255; M. Mustafa A'zami, *On Schacht's Origins of Muhammadan Jurisprudence*, Riyad 1985 (Türkçe: *İslâm Fikhi ve Sünnet: Orjantalist J. Schacht'a Eleştiri* [trc. Mustafa Ertürk], İstanbul 1996); R. Stephen Humphreys, *Islamic History: A Framework for Inquiry*, Princeton 1991, s. 213-215 (Türkçe: *İslâm Tarih Metodolojisi-Bir Sosyal Tarih Uygulaması* [trc. Murtaza Bedir – Fuat Aydın], İstanbul 2004); M. Hoebink, *Two Halves of the Same Truth: Schacht, Hallaq, and the Gate of Ijtihad. An Inquiry into Definitions*, Amsterdam 1994; B. Johansen, *Contingency in a Sacred Law: Legal and Ethical Norms in the Muslim Fiqh*, Leiden 1998, s. 1-72; H. Berg, *The Development of Exegesis in Early Islam: The Authenticity of Muslim Literature from Early Periods*, Surrey 2000, tür.yer.; H. Motzki, *The Origins of Islamic Jurisprudence* (trc. M. H. Katz), Leiden 2002, s. 10-49; J. Wakin, *Remembering Joseph Schacht (1902-1969)*, Cambridge 2003; G. Hourani, "Joseph Schacht (1902-1969)", *JAOS*, XC (1970), s. 163-167; R. Brunschvig, "Joseph Schacht (1902-1969)", *St.I*, XXXI (1970), s. V-IX; B. Lewis, "Joseph Schacht", *BSOAS*, XXXIII (1970), s. 378-381; E. Hill, "Orientalism and Liberal Legalism", *Review of Middle East Studies*, II, London 1976, s. 57-70; A. Layish, "Notes on Joseph Schacht's Contribution to the Study of Islamic Law", *BSMES*, IX/2 (1982), s. 132-140; Wael B. Hallaq, "Was the Gate of Ijtihad Closed?", *IJMES*, XVI/1 (1984), s. 3-41; a.mlf., "On the Origins of the Controversy About the Existence of Muja-hids and the Gate of Ijtihad", *St.I*, LXIII (1986), s. 129-141; a.mlf., "Was al-Shafi'i the Master Architect of Islamic Jurisprudence?", *IJMES*, XXV/4 (1993), s. 587-605; a.mlf., "Model Shurut Works and the Dialectic of Doctrine and Practice", *Islamic Law and Society*, II/2, Leiden 1995, s. 109-134; a.mlf., "The Quest for Origins or Doctrine? Islamic Legal Studies as Colonialist Discourse", *UCLA Journal of Islamic and Near Eastern Law*, II/1, Los Angeles 2002-03, s. 1-31.

MURTEZA BEDİR

SCHEFER, Charles Henri Auguste
(1820-1898)

Fransız şarkiyatçısı, diplomat.

Paris'te doğdu. Yüksek öğrenimini Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes'ta tamamladı. Fransa'nın Osmanlı ülkesindeki Kudüs, İzmir ve İskenderiye'de bulunan temsilciliklerinde uzun süre mütercim sıfatıyla çalıştıktan sonra 1849'da İstanbul büyükelçiliğinin başmütercimliğine tayin edildi. 1856'da Paris'e döndü; ertesi yıl Ecole des Langues Orientales Vivantes'in Farsça öğretim üyeliğine, 1867'de müdürlüğüne getirildi. 1860'ta Suriye, 1862'de Kızıldeniz'le ilgili olarak devleti temsilen o bölgelere gönderildi. Ölümüne kadar sürdürdüğü müdürlükte çok başarılı olan ve özellikle okulun kütüphanesini geliştiren Schefer resmî görevleri dolayısıyla verilen pek çok devlet nişanının sahibi idi. Schefer, İslâm tarihi ve coğrafyasıyla ilgili önemli çalışmalar yapmıştır. Bazı Farsça İslâm tarihi kaynaklarının tenkitli neşri ve Fransızca tercümelerinin yanı sıra İslâm dünyasına dair Doğu'da ve Batı'da yazılmış birçok seyahatnâme ve hâtırâtı yayımlamış ve Fransızca'ya çevirmiştir. İslâm dünyasında geçirdiği yıllarda topladığı çok sayıda Arapça, Farsça ve Türkçe yazmalardan zengin bir koleksiyon oluşturmuş, daha sonra bu kitapların 800 kadarını Bibliothèque National'e hediye etmiştir.

Eserleri. 1. *Histoire de l'Asie centrale par Mir Abdoul Kerim Boukhary. Afghanistan, Boukhara, Khiva, Khoqand, depuis les dernières années du règne de Nadir Chah (1153), jusqu'à 1233 de l'hégire (1740-1818 A. D.), (1153-1233/1740-1818)* (Paris 1876; I-II, Amsterdam 1970). Abdülkerim-i Buhârî'ye ait tarihin Farsça metni ve açıklamalı tercümesidir. 2. *Relation de l'ambassade au Kharezme (Khiwa) de Riza Qouly Khan* (Paris 1876-1879; Amsterdam 1975). Nâdir Şah'ın elçisi Rızâ Kulî Han'ın Hârizm seyahatnâmesinin metni ve Fransızca tercümesi olup Hîve Hanlığı tarihi için önemli bir kaynaktır. 3. *Iter Persium ou description du voyage en Perse entrepris en 1602* (Paris 1877). Etienne Kakasch de Zalonkemeny'nin eserinin tercümesidir. 4. *Mémoires sur l'ambassade de France en Turquie, 1525-1770 et sur le commerce des français dans le levant* (Paris 1877). Comte de Saint-Priest'in hâtırâtının neşridir. 5. *Recueil d'itinéraires et de voyages dans l'Asie centrale et l'extême orient* (Fer-

nand Scherzer ve Louis Leger'le birlikte, Paris 1878). 6. *Journal d'Antoine Galland pendant son séjour à Constantinople (1672-1673)*. Galland'ın Türkler hakkındaki eserlerinin en meşhuru olup ilmî açıklamalarla birlikte yayımlanmıştır (I-II, Paris 1881; tıpkıbasımı, F. Sezgin, Frankfurt 1994; T trc. Nahid Sırrı Örik, *İstanbul'a Ait Günlük Anılar*, I-II, Ankara 1949-1973, 1987). 7. *Sefer Nameh relation du voyage de Nassiri Khosrau* (Paris 1881; Amsterdam 1970). Nâsır-ı Hüsrev'in *Sefernâme*'sinin tercümesiyle birlikte neşridir. 8. *Le voyage de la Sainte cité de Hierusalem* (Paris 1882; Amsterdam 1970). 9. *Relation de la cour de France en 1690* (Paris 1882). Ezéchiél Spanheim'in seyahatnâmesinin tercümesidir. 10. *Le discours de la navigation de Jean et Raoul Parmentier de Dieppe. Voyage à Sumatra en 1526* (Paris 1883; Weldon 1971). 11. *Chrestomathie persane* (Paris 1883, 1885). *Merzübannâme*'nin bazı bölümlerinin Fransızca'ya çevirisi. 12. "Trois chapitres du Khitay Namêh: texte persane et traduction française" (*Mélanges orientaux*, Paris 1883, s. 31-84). 13. *Le voyage d'outremer (Egypte, Mont Sinay, Palestine) de Jean Thenaud* (Paris 1884; tıpkıbasımı: F. Sezgin, Frankfurt 1995). 14. *Le voyage de monsieur d'Aramon, ambassadeur pour le Roy en levant 1547-1549* (Paris 1887). Daha önce eksik metin ve hatalı notlarla birkaç defa yayımlanan Gabriel d'Aramon'a ait seyahatnâmenin geniş bir önsöz ve çok zengin açıklamalarla birlikte yapılmış neşridir. 15. *Les voyages de Ludovico di Warthema, ou le viateur en la plus grande partie d'orient* (Paris 1888). Jean Balarin de Raconis tarafından Fransızca'ya çevrilen seyahatnâmenin açıklamalı neşridir. 16. *Quelques chapitres de l'abrégé de Seldjouk namêh* (Paris 1889). İbn Bîbî'nin *el-Evâmîrü'l-'Alâ'iyye*'sinin muhtasarı olan *Muhtaşar Selçuknâme*'nin I. Gıyâseddin Keyhusrev ve II. Süleyman Şah dönemlerine ait kısımlarının Fransızca tercümesiyle birlikte neşridir. 17. *Etat de la Perse en 1660* (I-II, Paris 1890; tıpkıbasımı, F. Sezgin, Frankfurt 1995). Raphael du Mans'ın eserinin neşridir. 18. *Le voyage de la terre sainte* (Paris 1890; Weldon 1971). 19. *Siasset Namêh* (Paris 1891). Nizâmülmülk'ün *Siyâsetnâme*'sinin ilk neşri olup Schefer daha sonra eseri Fransızca'ya çevirmiş ve zeylinde Hamdullah el-Müstevfî'nin *Nüzhetü'l-kulûb*'unun Irâk-ı Arab, Irâk-ı Acem, Azerbaycan, Mugan, Ar-rân, Şirvan ve Gürcistan'la ilgili bölümlerini de yayımlamıştır (Paris 1893, 1897). 20.

Le voyage d'outremer de Bertrandon de la Broquieré (Paris 1892; tıpkıbasımı, F. Sezgin, Frankfurt 1994; trc. İlhan Arda, *Bertrandon de la Broquieré'in Denizaşırı Seyahati*, İstanbul 2000). 21. *Description topographique et historique de Boukhara par Mohammed Nerchakhy suivie de textes relatif à la Transoxiane* (Paris 1892; tıpkıbasımı, F. Sezgin, Frankfurt 1993). Nersâhî'ye ait *Târîhu Buḥârâ*'nın tam metninin ilk neşri olup esere Sâmanîler'le ilgili bazı Farsça metinler de eklenmiştir. 22. *Mémoire historique sur l'ambassade de France à Constantinople par le Marquis de Bonnac* (Paris 1894). 23. *Relation des voyages à la côte occidentale d'Afrique d'Alvise de Ca'da Mosto 1455-1457* (Paris 1895). 24. "Notice sur les relations des peuples musulmans avec les chinois, depuis l'extension de l'islamisme jusqu'à la fin du XVe siècle" (*Centenaire de l'école des langues orientales vivantes*, Paris 1895). *Mesâlikü'l-'ebşâr*'ın Çin'le ilgili bölümlerinin tercüme ve neşridir. 25. *Petit traite de l'origine des turcs* (Paris 1896; Ankara 1971). Théodore Spandouyn Cantacasin'in İtalyanca eserinin tercümesidir. 26. *Le livre de l'impôt foncier de Yahyâ İbn Âdam* (Theodorus W. Juynboll ile birlikte, Leiden 1896). 27. *Description de l'Afrique* (I-III, Paris 1896-1898; tıpkıbasımı, F. Sezgin, Frankfurt 1993). Hasan el-Vezzân'ın seyahatnâmesinin ilk ilmî neşridir. 28. *Navigacion de Vasque de Gamme chef de l'armée du roi de Portugal en l'an 1497* (Paris 1898). 29. *Catalogue de la collection de manuscrits orientaux; arabes, persans et turcs* (Paris 1899; eserlerinin tam listesi için bk. Hasan el-Vezzân, neşreden eserleriyle ilgili yazı, III, s. V-XIV).

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan el-Vezzân [J. L. African], *Description de l'Afrique* (nşr. Ch. Schefer), Paris 1898, bk. neşreden eserleriyle ilgili yazı, III, s. V-XIV; Ebû'l-Kâsım-ı Sehâb, *Ferheng-i Hâverşinâsân*, Tahran 1352 hş., s. 312; Necib el-Akikî, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, I, 207-208; Mahmûd el-Mikdâd, *Târîhu'd-dirâsâti'l-'Arabiyye fi Fransa*, Küveyt 1992, s. 68, 125.

İSMAİL YİĞİT

SCHIAPARELLI, Celestino (1841-1919)

İtalyan şarkiyatçısı.

Kuzey İtalya'nın Saviglionio adlı küçük bir kasabasında ilim adamı yetiştirmiş kültürlü bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Öğrenciliği sırasında posta idaresinde işe

girdi. Yirmi üç yaşında iken çalıştığı Torino'da üniversitenin Arapça derslerine devam etti ve bu dili öğrendi. 1865'te tayin edildiği Floransa'da Michele Amari'nin derslerine girmeye başladı ve kısa zamanda onun en yakın öğrencisi, 1870'te de asistanı oldu. Şehrin kütüphane ve arşivlerindeki Doğu âlemini yakından ilgilendiren kitap ve belgeler üzerinde çalışan Amari'nin teşvikiyle o da aynı yolu izledi ve ilk olarak hocasının bulduğu bir sözlüğü *Vocabulista in Arabico* adıyla neşretti. 1874'ün sonlarında Arap dili ve edebiyatı profesörlüğüne getirildi. 1875 yazında Paris ve Londra kütüphanelerinde araştırma yapmaya gönderildi. Aynı yıl dönüşünden kısa bir süre sonra Roma Üniversitesi'ne (günümüzdeki adı La Sapienza) geçti ve emekliye ayrıldığı 1916 yılına kadar burada kaldı. Roma'da görev yaptığı kırk yılı aşkın süre içerisinde birçok şarkiyatçı yetiştirdi; *Rivista degli Studi Orientali*'nin kuruluşunda etkili rol oynadı ve Accademia Nazionale dei Lincei'nin kütüphanesini düzene koydu. 26 Ekim 1919'da Roma'da öldü. Şarkiyatçılığının yanında meskûkât ilmi üzerine çalışan Schiaparelli Grek, Roma ve Arsakî, Sâsânî ağırlıklı Doğu sikkerlerinden oluşan önemli bir koleksiyonun sahibiydi.

Eserleri. 1. *Vocabulista in Arabico pubblicato per la prima volta sopra un codice della Biblioteca Riccardiana di Firenze, da C. Schiaparelli* (Firenze 1871). Kendi eseri olmamakla birlikte literatüre onun adıyla girmiş, aslı XIII. yüzyıla ait Arapça bir sözlüktür. 1859'da Amari tarafından Floransa'daki Riccardiana Kütüphanesi'nde bulunan kitabı İspanya'da Raimondo Martin (Raymundus Martini) adlı bir rahibin yazdığı sanılmaktadır. Müellifin titiz bir çalışmayla düzene koyup neşrettiği eser ilim âleminde büyük ilgiyle karşılanmış ve sözlük çalışmalarının en mükemmel ilk örneği kabul edilmiştir. Schiaparelli ona ayrıca bir zeyil hazırlamışsa da bastıramamıştır. 2. *L'Italia descritta nel "Libro del Re Ruggero" compilato da Edrisi. Testo arabo pubblicato con versione e note* (Roma 1883). Michele Amari ile beraber yaptıkları İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-müştâk* adlı eserinin neşri olup ilk sekiz sayfası Amari'nin, geriye kalan toplam 315 sayfası Schiaparelli'nin kaleminden çıkmıştır. 3. *Canzoniere*. Ebû'l-Hasan Ali b. Abdurrahman es-Sikillî el-Billanûbî'ye ait bazı kısa şiirlerin Arapça asıllarıyla birlikte İtalyanca tercümeleridir. Müellifin sağ-